

KILÁTÓ

A MAGYAR SZÓ ÉS KRITIKAI MEL

Jegyzet

A HOMO PSYCHICUSRÓL.

EGY ALAKULÓ
KÖZGYŰLEST ELŐKÉSZÍTŐ
ÖSSZEJÖVETEL ÜRÜGYÉN

Az emberiség nagy, létfontosságú problémáit mindig megkövetelték a velük való foglalkozást. A pszichológiát sem valamilyen elvont bölcsekedés hívta életre, hanem társadalmi szükséglet.

Ahogy igaz, ez globálisan egy tudományt és az emberiség fejlődését tekintve, igaz egy-egy társadalom, sőt egy-egy jól körülhatárolható sajátos múlttal, hagyományokkal, szokás-normákkal, társadalmi viszonyokkal rendelkező gazdasági-kulturális tájegység szempontjából is.

Első kísérletek

Vajdaságot társadalomlélektan problémáikáig régóta „rangos” helyre juttatta a különböző devianciákat kimutató nemzetközi statisztikákon. Az öngyilkosság, alkoholizmus, alacsony születési arányszám és nagyfokú társadalmi elöregedés, elmagányosodás, felbomlott családi közösségek, bűnözés, „rejtett” prostitúció és kábítószer-élvezés ismert társadalompatológiás jelenségek tájainkon. A sokrétű és súlyos bajok, a nemzetközi ranglétrán való „előkelő” hely ellenére az első szakemberek — akik hivatásuknál és képzettségükkel fogva e problémák megfelelő aspektusait kellene hogy foglalkozzanak — mégis meglehetősen késéssel s igen szórványosan jelentkeznek csak Vajdaságban. Nem áll rendelkezésemre statisztikai kimutatás arról, hogy Vajdaságban hány pszichológus, pszichiáter, szociológus él és dolgozik, de az idevonatkozó publikációk arányát vagy munkájuk társadalmi visszhangját tekintve akármennyien vannak is, túl kevesen vannak.

Kevesen vannak? Vagy nincs fórumuk? Nem kap munkájuk elég társadalmi visszhangot?

Tény, egy fecske nem csinálhat nyarat. Am lehetünk sokan is, ha mégis egyedül, ki-ki a maga erejére és szerencséjére hagyatva kell, hogy boldoguljon előbb-utóbb ő maga is, munkája is belevész környezetébe mindennapjainak szürke problémátengerébe.

A szakmai elvesztségnek, magányának ezt a nyomását érezte minden pszichológus régóta. Történtek is kezdeményező kísérletek a „csoporthatározódásra”, az „életjel-adásra”, de az eddig hamviba fulladt minden próbálkozás. Október 23-án Szabadkán lelkes és jó szervezőkészségű pszichológusok fáradságot és belenyugvást nem ismerő munkával megszervezték végre az első sikeres összejövetelt. Nem, nem egész Vajdaságból jöttek össze a pszichológusok, ezt keresztülvinni, úgy tünik, még mindig erőn felüli vállalkozás volna, de sikerült az észak-bácskai pszichológusokat összehívni.

Nem született ezen a találkozáson történelmi fontosságú döntések munkaprogramokról, még csak lelkes szakmai egymásratalálással sem jellemezhetnénk az összejöveteit, inkább csak afféle „egymás személyrevételéről”, ismerkedésről, „erőfelmérésről” lehetne beszélnünk. Ötletek hangzottak el arról, hogyan s miként tovább, javaslatok, hogyan kellene „megszerveződni”, „életjelet adni” és szervezeten bekapcsolódni szűkebb hazánk életébe.

Védekezés és szakzsargon

A pszichológia új tudomány, s pszichológusnak lenni új foglalkozás. A közismert, bejáródott hivatásoknak régóta megvan az elfogadott feladat-és szerepkörük, normatívák, s az ilyen hivatást választóknak csak ebbe a kialakult szerepkörbe kell beletanulni. Ezzel szemben a pszichológusnak minden esetben úgy kell „beverekednie” magát. Nemcsak e szakmával kapcsolatos tájékozatlansággal, tévhiedelmekkel, elfogultsággal, babonákkal stb. kell megküzdeni, s ezáltal mintegy körülírni, elfogadtatni a pszichológusi munkakör szerep-és feladatkörét, ennél is nehezebb nyomásként jelentkezik minden kezdő pszichológusra, az a fajta környezeti magatartás, amely mindenképpen „bizonyítást” vár a pszichológustól, „kézzelfogható” és gyors „látványos” eredményeket, kimutatható anyagi megtakarítást vagy más formában felmérhető „hasznot” stb. Ez az elvárás — amely voltaképpen burkolt ellenállás a pszichológiával szemben — nehéz helyzetbe, olykor inadekvát és erőn felüli vállalkozásokba sodorhatja a pszichológust. Sajnálatosan gyakori következménye ennek a helyzetnek a szerepzavar. Annak érdekében, hogy csökkentsék a vele, illetve a szakmával szembeni ellenállást, a pszichológus hasonlulni igyekszik a környezetében levő domináns szakmához, orvosokhoz, pedagógusokhoz, üzemszervezési és üzemgazdálkodási szakemberekhez stb. A kontrárodással és a túlbuzgósággal azonban —, amely a szerepzavar egyik tünete — csak nevetéssé és ellenszenvenné válik környezetében. Hogy valamiképpen mégis kivédje a tekintélyen eső csorbát, szakzsargonba menekül. A nagyképű tudalékos halandzsza azonban — ami a szerepzavar másik legjellemzőbb tünete — bár megtéveszti a sznobokat, s ezek „csodálatát” váltja ki, elriasztja a józan eszű, nyílt szívű embereket, ismét csak rossz légkört teremtve e szakma egy-egy képviselője köré.

Önismeret, emberismeret

Nehéz egyrészt megértetni, másrészt megnyugtanni a pszichológusoknak munkakörnyezetét arról, hogy a pszichológus nem arra hivatott, hogy pszichoterápiával feltámassza az orvosok által már gyógyíthatatlannak ítélt beteget, hogy rövid foglalatossággal anyagot neveljen az osztály réméből, s minden csavargóból, hogy hamarjában dús többletjövedelemhez juttassa a csödbe jutott vállalatot, hogy a pszichológus nem szuper orvos, szuper pedagógus, szuper közigazdász, hanem arra hivatott, hogy emberi életünknek — s ezen belül minden emberi problémáknak — egy sajátos sfkjával foglalkozzon: lelki életünkkel.

Az ember nemcsak homo sapiens, de homo psychicus is. Vannak korok, társadalmak, kultúrák, amikor és ahol az emberi lét eme finom rezdüléseinek figyelembevételével az élet más, jelentősebbnek vélt dolgaihoz képest háttérbe szorul, elhalványul. Sajátos társadalmi-tudathasadós állapotok kell tekintenünk az ilyesmit, mert hiszen ha fel nem ismerve is, az élet minden dolga öröm- és fájdalomélményeinkkel való küszködésünk szolgálatában áll, mint ahogy boldogulásunk minden útkeresése boldogságigényünk szolgálatában áll. Féloldali és veszélyes kultúra az — ha kultúra egyáltalán —, amely bármiféle műveltségre vagy tudományra hivatkozzék is, de megelégedik az élet élményjellegéről, az ember élményvilágáról, az emberi élet háttéréről. Az ilyen meghasonlott lét embervoltunk tagadását hordozza. Mert bűzsek lehetünk-e bármiféle technikai-gazdasági csillogásra, sikerre, ha önismeretünk és emberismeretünk silány, emberi kapcsolataink sivárak, társ-és párvalasztásunk esetleges, családi életünk rossz, csalódásoknak, diszharmóniának, kétségbeesésnek se szeri se száma, közösségi létnek nyoma sincs, magányossá, elhagyatottá, sorsára bízva él sok-sok ember.

A gyakorlati tapasztalat azt bizonyítja, hogy az emberek egy része eleve idegenkedik a „lelkizéstől”, a pszichológust is afféle „lelki személtádnak” tartja. Az emberek más része ezzel ellentétben színter dívatot csinál a pszichológiából, s elméleti szinten, tudalékos eleganciával viszonyul ennek kérdésköréhez. A mindennapi élet gyakorlatában azonban, amikor önmagunk vagy mások élményeinek, magatartásának megítéléséről van szó, ezek is, azok is vak ösztönösségre vagy tanácsatlanságra tesznek tanúbizonyságot.

A pszichológiailag kultúrált ember nem pusztán valamilyen többlettudással rendelkezik másokkal szemben, sokkal inkább mondhatnánk, hogy minőségileg különbözik másoktól, azzal a tulajdonságával, készségével, hogy gazdag arnyaltsággal ismeri fel és differenciálja el lelki jelenségeinket, az emberi lét finom rezdüléseit, együttérzésre, rezonanciára képes, ráérez, ráhangolódik mások problémáira, s ez az a piusz, amelytől más lesz — minőségileg lesz más — viszonya embertársaihoz, önmagához és az egész világhoz.

Homo psychicus nélkül nincs homo sapiens. Ellenkezőleg, igazán bölcs és nagy emberek életét és személyiségét idősre fel a legkézenfekvőbb igazságként tanúsítják, hogy emberség és nagyság mértéke egyaránt az élet a lélek finom rezdüléseiben és mélységében való otthonosság.

Ilyen mértékkel, s ilyen elméleti beállítódással kell tekintetünk ez új tudományra, amely meg gyermekcipőben járva teszi meg első gyakorlati lépéseit parlagra emlékeztető világunkban.

Dr. HÓDI Sándor